

มอง 'วัฒนธรรม' สู่การจัดการความรู้

โดย รองศาสตราจารย์ ดร. มงคลชัย วิริยะพินิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ห้องสมุดสาขาโชติเวช

201021364

คำนิยม

โดย ดร. ยุกา ทวีวัฒนกิจบวร

ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

หากมองย้อนกลับไปในอดีต จะเห็นได้ว่าการจัดการความรู้ในสังคมไทยมีรูปแบบการถ่ายทอดแบบสำนัก เรียกว่าเป็นตั้งพินัยกรรม มีการถ่ายทอดให้เฉพาะ“ลูกศิษย์”ในสำนักเท่านั้น ทำให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งนอกจากจะอยู่ในวงจำกัดและไม่แพร่หลายแล้ว ยังเป็นองค์ความรู้แบบเดิมๆ ที่ขาดการพัฒนาต่อยอด

ครั้นเมื่อสังคมคลี่คลายและเปลี่ยนผ่านสู่ยุคสมัยที่มนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้ ว่าเป็นต้นทุน ที่สามารถสร้างมูลค่ามหาศาลทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในเรื่องวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญา และเรียกกันว่า “ทุนทางวัฒนธรรม” ต่อแต่นี้ ไม่เพียงอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมเบา และการท่องเที่ยวเท่านั้นที่เป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจที่เรา มี แต่ศัพท์ใหม่อย่าง “Soft Power” กำลังจะกลายเป็นแสงสว่างปลายอุโมงค์และยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติ จึงถึงเวลาคิดอย่างจริงจังแล้วว่า เราจะจัดการองค์ความรู้ด้านนี้กันอย่างไรเพื่อให้ “ทุนวัฒนธรรม”ที่เรา มี แปรเปลี่ยนเป็นการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นอนาคตทางเศรษฐกิจของชาติ

ย้อนกลับมาที่หนังสือ มอง ‘วัฒนธรรม’ สู่อการจัดการความรู้ ของรองศาสตราจารย์ ดร. มงคลชัย วิริยะพินิจ ที่ท่านผู้อ่านถืออยู่ในมือ ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการองค์ความรู้ในองค์กรและการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ อาจารย์เริ่มจากการชี้ให้เห็นสิ่งที่คนทำงานทุกคนไม่ว่าระดับบุคลากรหรือผู้บริหารต้องเผชิญคือ คุณลักษณะบางประการของ “วัฒนธรรมไทย” ที่จะเรียกว่าเป็นอุปสรรค

การเรียนรู้และการจัดการความรู้ก็พูดได้ไม่เต็มปาก เพราะสิ่งนี้เอง เมื่อมองในมุมกลับก็เป็นเสน่ห์ของวัฒนธรรมเรา

สำคัญกว่าสิ่งอื่นใดคือ เราพูดกันว่าอยากให้เด็ก เยาวชน เรียนรู้แบบสองทาง คือ ไม่เป็นผู้รับอยู่ฝ่ายเดียว อยากให้ผู้เรียนสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ อยากให้บุคลากรกล้าแสดงความคิดเห็นหรือถกเถียงวิพากษ์ แต่เราได้สร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยมากพอหรือยัง พื้นที่ๆ ให้โอกาสคน ได้เสนอความคิด ได้ลองผิดลองถูกโดยไม่ตัดสิน

แม้ดูเหมือนมีข้อจำกัดเรื่องคุณลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบไทยๆ มากมาย แต่อาจารย์มงคลชัยไม่ปิดประตูยอมแพ้ ท่านเสนอว่า แม้ลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่างของเราจะกีดกัน แต่เราสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ขึ้นใหม่ได้ หนังสือเล่มนี้จะชี้ทางสว่างสำหรับบุคลากรและผู้นำที่ต้องการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (ใฝ่รู้) ที่ทุกคนในองค์กรพร้อมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และแบ่งปันองค์ความรู้แก่กันและกัน

บทบาทของผู้นำองค์กรนั้น นอกจากจัดการให้การเรียนรู้ “แฝงฝัง” อยู่ในระบบและกระบวนการทำงานของทุกภาคส่วนแล้ว ยังต้องปรับใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วย ยิ่งกว่านั้นคือตัวผู้นำเองต้องประสงค์ที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลง ทั้งโดยกำหนดนโยบาย สร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและเป็นกันเอง สร้างตัวชีวิตที่สะท้อนให้เห็นความโปร่งใสและสนับสนุนการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กรแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งสร้างวิสัยทัศน์ร่วม

คำสำคัญคำหนึ่งที่โดดเด่นเป็นพิเศษคือ “การมีส่วนร่วม” ผู้นำนั้นไม่เพียงต้องมีส่วนร่วมกับการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงและเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้เท่านั้น แต่ดิฉันคิดว่าผู้นำต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์ขององค์กรด้วย

คำว่า “มีส่วนร่วม” สำคัญอย่างไร การมีส่วนร่วมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ความสามัคคี และสำคัญที่สุดคือสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ เมื่อบุคลากรทั้งหมด รู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร แนวนโยบาย หรือโปรเจกต์ใดๆ ก็จะทำให้ปลายทาง ร่วมกัน อันจะนำมาสู่การจับมือกันสู่เป้าหมาย แล้วความไว้วางใจระหว่างกัน และระหว่างบุคลากรกับผู้นำก็จะตามมา

“ความเชื่อใจ” นี้เอง ที่จะสนับสนุนให้ทุกคนในองค์กรพร้อมเรียนรู้ พร้อมจะ พัฒนาตัวเอง และพร้อมแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และถ่ายทอดองค์ความรู้ของแต่ละ คนให้กลายเป็น “ภูมิปัญญา” ขององค์กร

อีกหนึ่งประเด็นที่น่าสนใจและจะไม่กล่าวถึงไม่ได้เลยคือ อาจารย์มงคลชัย ได้นำ แก่นพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการความรู้ได้อย่างลงตัวและน่าสนใจ

ใครจะเชื่อว่าไตรสิกขาจะสัมพันธ์แนบแน่นกับการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ใครจะคิดว่า ศีล สมาธิ และปัญญา จะนำพาให้องค์กรเปลี่ยนแปลง ดิจิทัลยุคใหม่ เชื่อเชิญให้ผู้อ่านทุกท่านหาคำตอบของความเชื่อมโยงและรายละเอียดได้ใน หนังสือเล่มนี้

หนังสือ มอง ‘วัฒนธรรม’ สู่การจัดการความรู้ ของอาจารย์มงคลชัย วิริยะพินิจ กระตุ้นให้ดิฉันเกิดมุมมอง “การจัดการความรู้” สู่การส่งออกวัฒนธรรม เพราะ หากคนในสังคม ประยุกต์นำเอาแนวทางการจัดการความรู้มาสร้างสังคมแห่งการ เรียนรู้ หากเรานำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาเป็นเวที หากผู้นำมุ่งสร้างความ เปลี่ยนแปลง ความหวังที่จะผลักดัน “Soft Power” ไทย ให้เป็นพลังแฝง แปลง ต้นทุนทางวัฒนธรรม สู่มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจคงไม่ไกลเกินฝัน และความฝัน ที่จะสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และอย่างยั่งยืนให้กับคนไทย.....คงไม่ไกลเกินเอื้อม

คำนำผู้เขียน

หนังสือเล่มนี้ที่ชื่อ มอง 'วัฒนธรรม' สู่อการจัดการความรู้ เป็นหนังสือที่ผู้เขียนตั้งใจเขียนเพื่อเป็นการถ่ายทอดบทเรียนที่ได้จากการศึกษาวิจัยในระยะเวลาช่วงต้นของการเป็นอาจารย์ผนวกกับการคิดริเริ่มและประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เขียนที่ได้สั่งสมมาจวบจนถึงปัจจุบันเพื่อให้ได้มาซึ่งเนื้อหาที่ทันสมัย โดยที่ผู้เขียนได้ปฏิบัติงานเป็นอาจารย์ ณ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาเป็นระยะเวลาประมาณ 17 ปี

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้พิจารณาถึงแนวทางในการเขียนและในที่สุดก็ได้ตัดสินใจเลือกใช้วิธีการเขียนในเชิง Scholarly Personal Narrative (SPN) (Ng and Carney, 2017; Robert, 2019) ซึ่งเป็นวิธีการนำเสนอเนื้อหาทางวิชาการโดยสะท้อนจากเรื่องราวของผู้เขียน ซึ่งก็มีนักวิชาการต่าง ๆ ใช้รูปแบบ Personal Narrative ในการนำเสนอเนื้อหาทางวิชาการ (อาทิ Ackermann, 2021; Dieser, 2002; Lawson et al., 2008) โดยสาเหตุที่ผู้เขียนใช้วิธีการเขียนในรูปแบบดังกล่าวก็เนื่องจากเห็นว่าเป็นวิธีที่สามารถจะทำให้ผู้เขียนสะท้อนประสบการณ์การทำงานของผู้เขียนที่ทำงานในฐานะอาจารย์ที่มีบทบาทเป็นผู้สอน ผู้วิจัยและบทบาทอื่นมาร้อยเรียงโดยผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้ผู้อ่านสามารถได้เห็นถึงวิวัฒนาการในการได้มาซึ่งความรู้และแนวคิดต่าง ๆ ที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ การจัดการความรู้นั้น เป็นเรื่องที่มีความเป็นนามธรรมสูง ซึ่งจากประสบการณ์การสอนของผู้เขียนเรื่องการจัดการความรู้นั้น ผู้เขียนต้องหาวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาให้ผู้เรียนได้เห็นภาพอย่างมีรูปธรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าด้วยวิธีการเขียนแบบ Scholarly Personal Narrative นี้ จะช่วยให้ผู้เขียนสามารถสะท้อนประสบการณ์ผนวกกับความคิดเห็นและความรู้สึกออกมาเป็นเรื่องราวที่สามารถสร้างความเชื่อมโยงกับท่านผู้อ่านได้มากขึ้นเพื่อให้ท่านผู้อ่านสามารถเห็นภาพในบทเรียนและแนวคิดต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำเสนอในหนังสือเล่มนี้

หนึ่ง เมื่อผู้เขียนได้เริ่มสนใจมาศึกษาค้นคว้าเรื่องของการจัดการความรู้มาตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของการเป็นอาจารย์ สิ่งที่เป็นจุดสนใจให้กับผู้เขียน ณ ขณะนั้นและกลายมาเป็นคำถามเพื่อการศึกษาค้นคว้าคือ ประเด็นทาง 'วัฒนธรรม' ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ ซึ่งเมื่อสะท้อนจากสิ่งที่ได้อธิบายไว้ในวรรณกรรมต่างๆ เกี่ยวกับแนวทางและกระบวนการจัดการความรู้ ผู้เขียนจึงได้ให้ความสำคัญกับการที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นวัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ ซึ่งในช่วงแรกเริ่มนั้น ผู้เขียนสนใจตั้งแต่เรื่องของวัฒนธรรมการเรียนรู้อันสืบเนื่องมาจากสิ่งที่ผู้เขียนได้พบเจอผ่านการสอนและการศึกษาวิจัย โดยผู้เขียนได้อภิปรายในแง่มุมของวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบไทยในเชิงการจัดการความรู้ในบทที่ 1 และนั่นทำให้ผู้เขียนตระหนักได้ถึงความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจวัฒนธรรมไทยให้มากขึ้น ซึ่งผู้เขียนได้อภิปรายในบทที่ 2 เพราะเห็นว่าความเข้าใจในวัฒนธรรมที่มากขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ นั้น ทำให้ผู้เขียนได้เอนเอียงการศึกษาวิจัยในลำดับต่อมาไปเน้นในวัฒนธรรมในระดับองค์กรมากขึ้น ซึ่งผู้เขียนได้อภิปรายในแง่ของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในการทำงานในองค์กรโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ในบทที่ 3 และวัฒนธรรมในการทำงานในองค์กรโดยสะท้อนกับรูปแบบการทำงานแบบไทยในบทที่ 4 ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมการจัดการความรู้ในองค์กร โดยผู้เขียนได้เรียงร้อยประเด็นต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องราวที่ต่อยอดไปในที่ละชั้นของการศึกษาวิจัยตามที่ท่านผู้อ่านจะสามารถติดตามอ่านได้ในบทที่ 1 ถึง บทที่ 4 ส่วนในบทที่ 5 นั้น คือบทที่ผู้เขียนตั้งใจเขียนเพื่อเป็นการเติมเต็มเนื้อหาให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ในแนวคิดเชิงปรัชญาที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ โดยในบทนี้ ผู้เขียนขอเสนอการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ที่แตกต่างออกไปกล่าวคือเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีจริยธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้เขียนได้อภิปรายชี้แนะประเด็น

ดังกล่าวโดยการเชื่อมโยงกับหลักธรรมคำสั่งสอนทางพุทธศาสนาก็คือ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

การเขียนหนังสือเล่มนี้ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้เขียนเคยได้ทำหนังสือเพื่อถ่ายทอดความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการความรู้ไปก่อนหน้านี้แล้ว (มงคลชัย วิริยะพินิจ , 2556ก) หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะกับผู้สนใจทางด้านจัดการความรู้ทั้งในมุมมองเชิงวิชาการและมุมมองเชิงปฏิบัติ อาทิ นักวิจัย อาจารย์ นักบริหารจัดการ หรือบุคลากรในองค์กรที่มีความรู้เบื้องต้นทางด้านจัดการความรู้ โดยผู้เขียนได้สรุปไว้ในตอนท้ายของแต่ละบทเพื่อสรุปทบทวนให้เห็นถึงผลประโยชน์เชิงวิชาการและผลประโยชน์เชิงปฏิบัติ และกล่าวถึงการศึกษาค้นคว้าต่อยอดในเชิงที่จะทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงวิวัฒนาการการทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยของผู้เขียน และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดเป็นความต่อเนื่องในพัฒนาการทางแนวคิดเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติต่อไป นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้เขียนคำสรุปส่งท้ายไว้ในส่วนท้ายของหนังสือเล่มนี้เพื่อเป็นการสรุปทบทวนในเชิงภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ในการสะท้อนความคิดและบทเรียนที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดผ่านการเขียนหนังสือเพื่อเป็นการบุกเบิกทางวิชาการ

ผู้เขียนขอถือโอกาสนี้กล่าวขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้อ่านและให้คำแนะนำเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ นอกจากนี้ ผู้เขียนขอกล่าวขอบพระคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการที่ทำให้ได้มาซึ่งบทเรียนที่ผู้เขียนได้นำมาถ่ายทอดผ่านทางหนังสือเล่มนี้ และท้ายที่สุดผู้เขียนขอขอบพระคุณและสำนึกในพระคุณของบุพการีที่ให้ความรักและความปรารถนาดีมาโดยตลอด ทั้งสองท่านเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญยิ่งในการเขียนหนังสือเพื่อก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการของผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร. มงคลชัย วิริยะพินิจ

mwiriypinit@gmail.com

สารบัญ

คำนิยาม	(1)
คำนำผู้เขียน	(5)
สารบัญ	(9)
บทที่ 1	1
ก้าวสู่ชีวิตแห่งการเรียนรู้เรื่อง 'การจัดการความรู้'	1
ค้นพบความแตกต่างทางวัฒนธรรมการเรียนรู้	4
สร้างเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการความรู้	6
กล่าวสรุปบทบทวนท้ายบทเพื่อชี้แนะประโยชน์และการศึกษาวิจัยต่อยอด	8
บทที่ 2	11
จาก 'วัฒนธรรมไทย' สู่ 'วัฒนธรรมในองค์กร' เพื่อ 'การจัดการความรู้'	11
ค้นหาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการจัดการความรู้	13
ก้าวสู่การส่งเสริมการจัดการความรู้ในองค์กรไทย	19
กล่าวสรุปบทบทวนท้ายบทเพื่อชี้แนะประโยชน์และการศึกษาวิจัยต่อยอด	26
บทที่ 3	29
องค์กรแห่งการเรียนรู้ กับ การจัดการความรู้	29
เมื่อกล่าวถึงองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ แนวทางการพัฒนา	32
สู่การพัฒนาองค์กรแบบไทยๆ ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	33
ผู้นำ กับ การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้	39
กล่าวสรุปบทบทวนท้ายบทเพื่อชี้แนะประโยชน์และการศึกษาวิจัยต่อยอด	45

บทที่ 4.....	47
เข้าใจในองค์กรไทย เพื่อสร้างภาวะผู้นำสำหรับการจัดการความรู้.....	47
รูปแบบการทำงานแบบไทย กับ ผลกระทบต่อการจัดการความรู้.....	49
ผู้นำ กับ การปรับรูปแบบการทำงานเพื่อส่งเสริมการจัดการความรู้.....	55
การบริหารความขัดแย้งเพื่อส่งเสริมการจัดการความรู้ในองค์กรไทย.....	57
กล่าวสรุปบททวนท้ายบทเพื่อชี้แนะประโยชน์และการศึกษาวิจัยต่อยอด.....	65
บทที่ 5.....	67
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กับ การจัดการความรู้.....	67
การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	70
ไตรสิกขา กับ การพัฒนาตนเอง.....	72
สร้างเสริมการพัฒนาตนเอง.....	86
สุดท้าย...ก้าวสู่การพัฒนาตนเองเพื่อความมีจริยธรรมอย่างยั่งยืน.....	88
กล่าวสรุปบททวนท้ายบทเพื่อชี้แนะประโยชน์และการศึกษาวิจัยต่อยอด.....	90
คำสรุปบททวนส่งท้าย.....	93
สรุปผลงานวิชาการโดยผู้เขียนและผู้เขียนมีส่วนร่วมที่อ้างอิงในหนังสือเล่มนี้... ..	99
เกี่ยวกับผู้เขียน.....	103
บรรณานุกรม.....	105
ดรรชนี.....	135

สามารถยืมและติดตามหนังสือใหม่ได้ที่ ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ Walai Autolib

<https://lib.rmutp.ac.th/bibitem?bibid=b00108547>

มอง'วัฒนธรรม'สู่การจัดการความรู้ / มงคลชัย วัริยะพิณิจ.

มงคลชัย วัริยะพิณิจ.

My list

Subject

[วัฒนธรรม.](#)

[การบริหารองค์ความรู้.](#)

[กุตทางวัฒนธรรม.](#)

Details

Published

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565.

Detail

143 หน้า ; 26 ซม.

ISBN

9786165908702

สำหรับเพื่อการศึกษาและอ้างอิงเท่านั้น